

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Психолого-педагогічний факультет
Кафедра практичної психології

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Мірошник З. М.

Реєстраційний № _____

_____ 2023р.

« ____ » _____ 2023р.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЛЬОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ У КРИЗОВИХ ТА КОНФЛІКТНИХ СІМ'ЯХ

Кваліфікаційна робота

студентки групи ПП-19

ступінь вищої освіти бакалавр

спеціальності 053 Психологія

Волощук Вікторії Русланівни

Керівник

доктор психологічних наук, професор

Мірошник З. М.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

Члени ЕК _____

Кривий Ріг – 2023

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, **Волощук Вікторія Русланівна**, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно і не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

_____ Вікторія Волощук
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛЬОВИХ КОМУНІКАЦІЙ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ З КОНФЛІКТНИХ СІМЕЙ.....	6
1.1. Психологічні детермінанти сімейних конфліктів.....	6
1.2. Особливості рольових комунікацій батьків та дітей в конфліктній сім'ї...9	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЛЬОВИХ КОМУНІКАЦІЙ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ У КРИЗОВИХ ТА КОНФЛІКТНИХ СІМ'ЯХ.....	13
2.1. Методика дослідження конфліктів в сім'ї.....	13
2.2. Результати дослідження.....	17
ВИСНОВКИ.....	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	23

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сімейні взаємини розглядаються через призму сприйняття дитиною навколишнього світу. Поведінка дитини та її особистісні характеристики визначаються не лише реальними умовами сімейного життя, а й їх сприйняттям, ступенем внутрішньої активності дитини. Конфлікти та різноманітні проблеми можна помітити у кожній сім'ї. Але, навіть незважаючи на всі труднощі, в одних сім'ях загалом підтримується мирне життя. А ось батьки та діти в інших сім'ях постійно сваряться через дрібниці і не тільки.

Дитячо-батьківські відносини, з одного боку, виступають як регулятори поведінки їх учасників, а з іншого – опосередковують розвиток дитині. Ці відносини проявляються в системі різноманітних почуттів, переживань, стилі спілкування батьків та дітей, поведінкових стереотипах, що практикуються у цьому спілкуванні.

У численних дослідженнях дитячо-батьківських відносин (Л.С. Виготський, Л.І. Божович, С. Холл та ін.) підкреслюється його критичний, перехідний характер, коли ламаються і перебудовуються колишні стосунки дитини до самого себе, до оточуючих і до світу загалом. Ці кардинальні зміни породжують неминучі конфлікти особистості, що розвивається, як з іншими людьми, так і з самим собою.

Сім'я як соціальний інститут завжди представляла складну структуру та стійку систему, яка створює досить специфічну атмосферу для людей, формує норми взаємин і поведінки людини, що зростає. Відтворюючи соціальний і психологічний клімат в житті дитини, сім'я достатньо впливає на її розвиток та соціальний статус в майбутньому.

Сім'я являє собою первинне середовище, з якого починається життя дитини. При сприятливих умовах дитина привчається до міжособистісних відносин, знається на соціальних та моральних нормах.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблема виховання підлітків у сім'ї розглядалась як вітчизняними, так і у зарубіжними

психологами. У вітчизняній психології проблемою сімейного виховання та його впливу сімейних конфліктів на розвиток дитини займались О.О. Бодальов, А.Я. Варга, А.Г. Ковальов, В.Н. Мясичев, Є.К. Яковлева, психіатри І.А. Захаров, А.С. Співаковська та ін. У зарубіжній психології роль сім'ї у розвитку дитини вивчалась А. Адлером, Б. Філіпсом, М. Раттером та ін.

Мета – дослідити психологічні особливості рольових комунікацій батьків та дітей у кризових та конфліктних сімей.

Завдання:

1. Визначити психологічні детермінанти сімейних конфліктів
2. Розглянути особливості рольових комунікацій батьків та дітей в конфліктній сім'ї

Об'єктом дослідження є дитячо-батьківські відносини.

Предметом дослідження є рольові комунікації батьків та дітей в кризових та конфліктних сімей.

Методи дослідження: загальнонаукові та спеціальні, серед яких: аналіз, спостереження, порівняння.

Курсова робота складається з вступу, двох розділів, висновку, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛЬОВИХ КОМУНІКАЦІЙ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ З КОНФЛІКТНИХ СІМЕЙ

1.1. Психологічні детермінанти сімейних конфліктів

Причини конфліктів дітей із батьками мають вікову динаміку, що відображає становлення провідних потреб кожного віку: у молодших дітей переважають конфлікти, пов'язані з навчанням (зниження успішності та падіння інтересу до навчання); у старших найбільш поширеною причиною конфліктів із батьками стає «не збіг поглядів на життя», небажання приймати думку батьків.

Сімейне неблагополуччя – одна з основних причин, що визначає стан та динаміку девіантної поведінки підлітків. Поняття «сімейне неблагополуччя» охоплює різні негативні характеристики сім'ї: дефекти її структурного, кількісного та статеві-вікового складу, внутрішньосімейні відносини, відносини членів сім'ї із зовнішніми соціальними інститутами (школою, виробництвом, дозвіллями та іншими установами).

Буянов М.І. вважає, що кожен із цих факторів має специфіку впливу на процес формування особистості.

На думку Є.М. Мастюкової, діти, які не мають змоги отримати адекватний досвід взаємовідносин з оточуючими, які не набувають навичок конструктивних форм поведінки у різних ситуаціях виявляють, як правило, деструктивні форми поведінки: нестриманість, грубість по відношенню до інших людей, невпевненість у собі, замкнутість, сором'язливість, боязкість, агресивність, тривожність, що свідчить про низьку адаптацію у соціумі.

О.Є. Смирнова виділяє кілька видів сімейних конфліктів, з якими батьки можуть зіткнутися у процесі виховання дітей. І не варто думати, що чим старше стає дитина, тим частіше можуть виникати різні сварки. Насправді конфлікти з дітьми починаються у будь-якому віці.

1. Типи внутрішньосімейних відносин.

Виділяють гармонійний та дисгармонійний типи сімейних відносин.

У гармонійній сім'ї встановлюється рухлива рівновага, що виявляється в оформленні психологічних ролей кожного члена сім'ї, формуванні сімейного «Ми», здібності членів сім'ї вирішувати протиріччя.

Одним із підходів до визначення проблемної сім'ї є роботи відомого вітчизняного психолога І. Співаківської. Вона виділяє особливі типи так званих «дисгармонійних сімейних спілок», наголошуючи, що складність набуття подружньої та батьківської гармонії полягає в тому, що кожна з психологічних закономірностей, що визначають подружню та батьківську поведінку, містить внутрішню конфліктність та протиріччя.

2. Деструктивність сімейного виховання.

Виділяють такі риси деструктивних типів виховання:

- Розбіжності членів сім'ї з питань виховання;
- суперечливість, непослідовність, неадекватність;
- опіка та заборони у багатьох сферах життя дітей;
- підвищені вимоги до дітей, часте застосування погроз, засуджень.

Д.М. Ісаєв досліджував сім'ї, які мають у своєму складі фізично чи психічно неповноцінних членів (причому таким могла бути і дитина, і батько). Автор наголошує, що фізична та психічна неповноцінність може надавати несприятливий вплив як на загальне самопочуття сім'ї, і на всю систему взаємовідносин загалом[4].

3. Вікові кризи дітей.

Вікові кризи дітей розглядаються як фактори їхньої підвищеної конфліктності. Вікова криза є перехідним періодом від одного етапу дитячого розвитку до іншого. У критичні періоди діти стають неслухняними, примхливими, дратівливими. Вони часто вступають у конфлікти з оточуючими, особливо з батьками. У них виникає негативне ставлення до раніше виконуваних вимог, що доходить до впертості. Д.В. Ельконін виділяє такі вікові кризи дітей:

- криза першого року (перехід від дитинства до раннього дитинства);

- криза «трьох років» (перехід від раннього дитинства до дошкільного віку);
- криза 6–7 років (перехід від дошкільного до молодшого) шкільного віку);
- криза статевого дозрівання (перехід від молодшого шкільного до підліткового віку – 12–14 років);
- Підліткова криза 15-17 років [10].

4. Особистісний фактор.

Серед особистісних особливостей батьків, які сприяють їх конфліктам із дітьми, виділяють: консервативний спосіб мислення, прихильність застарілим правилам поведінки та шкідливим звичкам (вживання алкоголю і т.д.), авторитарність суджень, ортодоксальність переконань тощо.

Серед особистісних особливостей дітей називають такі, як низька успішність, порушення правил поведінки, ігнорування рекомендацій батьків, а також непослух, впертість, егоїзм та егоцентризм, самовпевненість, лінощі тощо.

Таким чином, аналізовані конфлікти можуть бути представлені як результат помилок батьків та дітей. Підвищена конфліктність дитячо-батьківських відносин – це один із аспектів негативного впливу сімейного виховання, специфіка якого визначається самою природою сім'ї як групи людей, які мають між собою родинні зв'язки. При цьому пріоритетна роль у вирішенні конфліктів із дитиною віддається батькові.

Таким чином, конфлікти між батьками та дітьми, найчастіше, виникають через тип внутрішньосімейних відносин, деструктивності виховання, що виражається в різних помилках виховного впливу, вікової кризи дитини, особистісного чинника, тобто властивостей та якостей особистості, як дитини, так і батьків.

1.2. Особливості рольових комунікацій батьків та дітей в конфліктній сім'ї

У сучасній психолого-педагогічній літературі з проблем труднощів у дитячо-батьківських відносинах виділяються такі типи конфліктів дітей з батьками [5]:

1. Конфлікт нестійкого батьківського сприйняття.
2. Диктатура батьків.

Диктатура у сім'ї – це спосіб контролю, у якому одні члени сім'ї пригнічуються іншими. При цьому, зазвичай, пригнічується самотійність, почуття власної гідності. Батьки порушують особисті кордони дітей. Безперечно, батьки повинні і можуть висунути вимоги до дитини, але необхідно приймати морально виправдані рішення.

На думку психологів, вимогливість старших повинна поєднуватися з довірою та повагою до дітей, інакше вимогливість обертається грубим тиском, примусом. Батьки, які впливають на підлітка наказом та насильством, неминуче зіткнуться з опором, який найчастіше виражається грубістю, лицемірством, обманом, інколи ж відвертою ненавистю.

3. Мирне співіснування – прихований конфлікт.

Тут панує позиція невтручання. Виглядає ситуація цілком пристойно. Кожен має свої успіхи, перемоги, проблеми. Ніхто не переступає заборони. Батьки відчують гордість, підтримуючи такий нейтралітет. Думають, такі відносини виховують самотійність, свободу, розкутість.

В результаті виходить, що сім'ї для дитини не існує. У критичний момент - біда, хвороба, труднощі, коли від неї буде потрібна участь, добрі почуття, дитина нічого не відчуватиме, оскільки це не стосуватиметься особисто її.

Сюди можна віднести виховання «без заборон». Встановлення батьків на дитячу «свободу» без кінця і без краю, усунення гальм, обмежень та обов'язків підкорятися моральному обов'язку або елементарним правилам спілкування згубні для формування особистості. Це є мовчазним дозволом робити все, що заманеться. Приведе воно до того, що людина, вихована у таких правилах,

забуде натиснути на гальмо, коли на шляху реалізації його інтересів і здібностей хтось виявиться.

4. Конфлікт опіки.

По суті, опіка – це турбота, захист від труднощів. Діти можуть бути в таких сім'ях безініціативні, покірні, пригнічені. Вони часто усунені від вирішення питань, які стосуються їх особисто та всієї родини. Млява байдужість дитини іноді перетворюється на «диктатуру молодшого». Вона командує батьками, змушуючи, як це було у дитинстві, виконувати всі свої бажання. Часто такі діти з'являються в сім'ях, де на дитину дуже чекали і вона була останньою надією на щастя.

Але «деспотизм» дитини трапляється набагато рідше. Найчастіше це слухняна дитина, яка не завдає батькам особливого клопоту в дитинстві. У підлітковому віці саме такі діти найчастіше «зриваються» та «повстають» проти дорослих.

Форма протесту може бути різною – від холодної ввічливості до активної відсічі. Це залежить від індивідуальності. Батьки, які несвідомо прагнуть зберегти емоційну близькість з дитиною, надають своїм дітям «ведмежу послугу». Дорослі, постійно стурбовані тим, щоб їх дитина не зіткнулася з сімейними труднощами, щоб вона не втомила від повсякденних турбот, вирощують «мами синочків і дочок».

Ці діти нещасливі серед однолітків, де вони готові до труднощів життя. Зауважимо, що людину частіше губить надмірна опіка, ніж проблеми та негаразди. Адже все одно настане момент, коли батьків починає дратувати безініціативність та залежність дитини.

5. Конфлікт батьківської авторитетності. «Шокова терапія».

Дітей у таких сім'ях виховують ретельно, намагаючись зробити з них вундеркіндів:

- обливають холодною водою;
- навчають мов, музики;

- помічаючи будь-яку помилку, звертають на неї увагу, карають неповагою;
- проводять бесіди на виховні теми, не даючи змоги відстоювати свою думку;
- не помічають успіхів і ніколи не хвалять за добрі вчинки, не заохочують їх;
- постійно вимагають від дитини досконалості, говорячи: «А ось у твоєму віці...».

Розглянемо конкретніше на окремих прикладах:

Конфлікти між батьками та дітьми

Ідеальні відносини між батьками та нащадками зустрічаються досить рідко. У таких сім'ях є мудрість старшого покоління, вміння знайти правильний підхід до своїх дітей. Сварки - природний супровід розвитку дітей.

Конфлікт батька та сина.

Батько бажає прищепити своєму синові певні норми та правила поведінки відповідно до власних установок та понять. Дорослий син постійно відчуває тиск дорослих і прагне позбутися контролю та отримати свободу дій.

Якщо батько авторитарний, обмежує дії, спонукання, думки, то рано чи пізно він зустрічає опір.

У неблагополучних сім'ях, де, наприклад, батько-алкоголік, конфлікт може виникати на цьому ґрунті, коли син бачить девіантну поведінку батька, дитину це обурює, насторожує, викликає почуття гніву.

У сина виникає необхідність захистити матір від нападів агресивного чоловіка, що також призводить до сварок, а в деяких випадках до фізичної розправи.

Конфлікт матері та дорослої дочки

Дочка, що вже доросла, нагадує матері про її вік.

Це спричиняє певні негативні відчуття, психологічний дискомфорт. Багато матерів хочуть, щоб дочка відповідала їхнім очікуванням: жила відповідно до певних правил і норм, благополучно вийшла заміж.

Однак дівчинка прагне уникнути зайвої опіки батьків, отримати свободу і почати жити незалежно. Наполегливі поради, повчання можуть сприйматися вороже.

Отже, у міжпоколінному конфлікті розкривається система уявлень людини про себе як представника свого покоління. Уявлення, будучи когнітивними, ціннісно-смысловими утвореннями, відіграють важливу роль у становленні особистості та її ідентичності.

У конфлікті складаються уявлення про ознаки іншого (старшого) покоління, що є основою формування ідентичності при зміні поколінської групи. Конфлікт створює умови для соціальної мобільності індивідуальних переходів із однієї поколінної групи до іншої.

Уявлення про інше покоління (як учасника конфлікту) сортуються на ті, що викликають гострі негативні переживання, і ті, що викликають нейтральні або позитивні почуття. Це створює найважливіші умови для побудови власної траєкторії життя та проектування соціального простору людини.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЛЬОВИХ КОМУНІКАЦІЙ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ У КРИЗОВИХ ТА КОНФЛІКТНИХ СІМ'ЯХ

2.1. Методика дослідження конфліктів в сім'ї

Дослідження спрямоване на визначення психологічних умови попередження сімейних конфліктів. Для здійснення емпіричного дослідження було використано Методику К. Томаса «Спосіб реагування у конфлікті» (адаптована Н. В. Гришиною).

У загальну вибірку нашого дослідження увійшло 26 осіб (8 сімей), віком від 26-60 років. Переважна більшість опитаних була віком від 25 до 45 років.

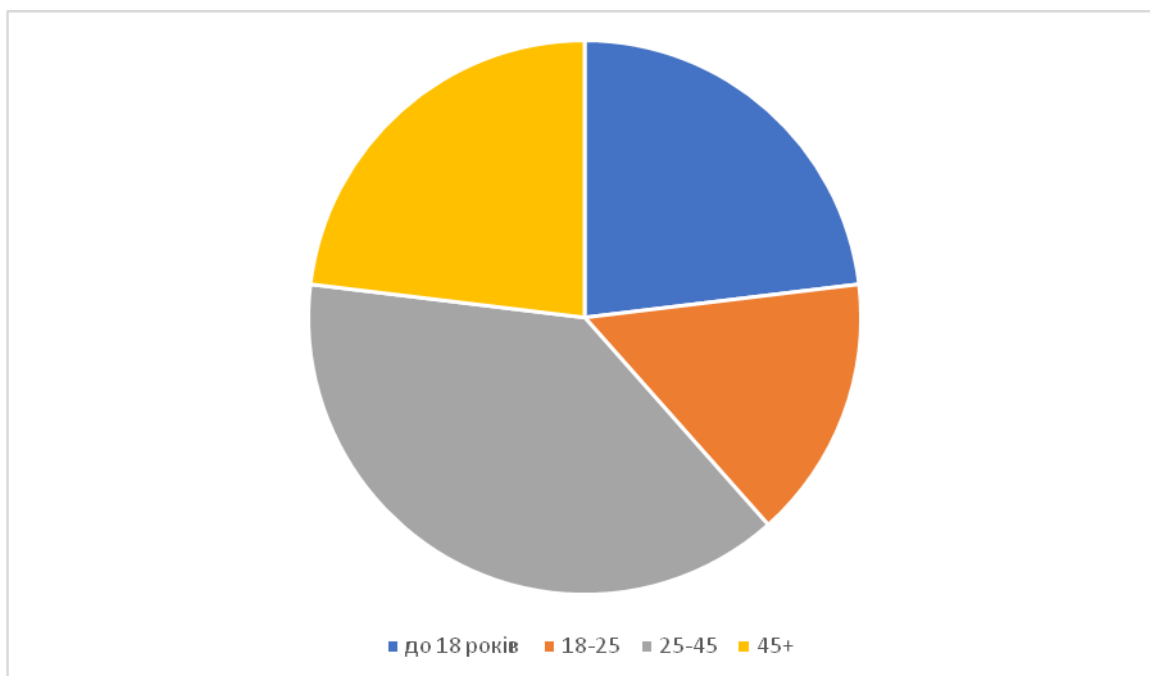

Рис. 1. Віковий розподіл вибірки

Методика К. Томаса «Спосіб реагування у конфлікті» (адаптована Н. В. Гришиною). Дана методика містить 30 пар суджень. Респондентам пропонувалось вибрати те судження, яке є найтипівішим для характеристики його поведінки. В даній методиці К. Томас виділяє такі способи поведінки в конфлікті:

- суперництво (конкуренція) як прагнення домогтися задоволення власних інтересів на шкоду іншому;

- пристосування як принесення в жертву власних інтересів заради іншого;
- компроміс - прагнення при спілкуванні в ситуації розбіжності інтересів піти на взаємні поступки;
- уникнення, для якого характерне пряме відхилення від конфлікту;
- співпраця, коли учасники ситуації приходять до альтернативи, повністю задовольняючи інтереси обох сторін.

Опитувальник К. Томаса «Спосіб реагування у конфлікті» (адаптований Н. В. Гришиною)

Інструкція

Шановні учасники, подумайте, про ситуації, в яких Ваші бажання відрізняються від бажань іншої людини. Як Ви зазвичай поведетеся в таких ситуаціях?

Нижче наведені 30 пар висловлювань, що описують варіанти можливої поведінки в конфліктних ситуаціях. У кожній парі обведіть чи підкресліть кружком варіант А чи В, більш характерний для Вашої поведінки. У багатьох випадках обидва із запропонованих варіантів можуть виявитися для Вас нетиповими. Якщо це так, обведіть чи підкресліть той з них, яким би Ви скористалися з більшою ймовірністю.

1. А. Іноді я надаю право вирішувати проблему іншим.
В. Я намагаюся підкреслити загальне в наших позиціях, а не обговорювати спірні моменти.
2. А. Я намагаюся знайти компромісне рішення.
В. Я намагаюся врахувати всі інтереси: свої і опонента.
3. А. Зазвичай я твердо стою на своєму.
В. Іноді я можу втішати інших і намагатися зберегти з ними відносини.
4. А. Я намагаюся знайти компромісне рішення.
В. Іноді я жертвую власними інтересами заради інтересів протилежної сторони.

5. А. При виборі рішення шукаю допомоги з боку інших.
В. Я намагаюся зробити все можливе, щоб уникнути непотрібного загострення у відносинах.
6. А. Я намагаюся не створювати собі репутацію неприємної людини.
В. Я намагаюся нав'язати іншим свою позицію.
7. А. Я намагаюся відкласти вирішення питання, щоб мати час ретельно його обміркувати.
В. Я жертвую одними вигодами, щоб отримати взамін інші.
8. А. Зазвичай я твердо наполягаю на своєму.
В. Я намагаюся відразу ж відверто обговорити всі інтереси і спірні питання.
9. А. Я відчуваю, що відмінності в позиціях не завжди варті того, щоб про них турбуватися.
В. Я докладаю деякі зусилля, щоб повернути все на свій лад.
10. А. Я твердо наполягаю на своєму.
В. Я намагаюся знайти компромісне рішення.
11. А. Я намагаюся відразу ж відкрито обговорити всі інтереси і спірні питання.
В. Іноді я можу втішати інших і намагатися зберегти з ними відносини.
12. А. Іноді я уникаю вираження своєї позиції, що веде до конфронтації.
В. Я готовий у дечому поступитися опонентіві, якщо він теж мені поступиться.
13. А. Я пропоную варіант «ні вам, ні нам».
В. Я наполягаю на прийнятті моїх умов.
14. А. Я викладаю опонентіві мої міркування і цікавлюся його ідеями.
В. Я намагаюся продемонструвати опонентіві логічність і вигоду прийняття моїх умов.

15. А. Іноді я можу втішати інших і намагатися зберегти з ними відносини.
В. Я намагаюся зробити все можливе, щоб уникнути непотрібного загострення у відносинах.
16. А. Я намагаюся шанувати почуття інших.
В. Я намагаюся переконати опонента в вигідності прийняття моїх умов.
17. А. Зазвичай я твердо наполягаю на своєму.
В. Я намагаюся зробити все можливе, щоб уникнути непотрібного загострення у відносинах.
18. А. Я дозволяю опонентові дотримуватися своїх поглядів, якщо йому від цього краще
В. Я згоден в дечому поступитися опонентові, якщо він теж в чомусь мені поступиться.
19. А. Я намагаюся відразу ж відкрито обговорити всі інтереси і спірні питання.
В. Я намагаюся відкласти прийняття рішення, щоб мати час ретельно його обміркувати.
20. А. Я намагаюся відразу ж обговорити суперечності.
В. Я намагаюся знайти справедливе поєднання вигод і вчинків для кожного з нас.
21. А. При підготовці до переговорів я намагаюся враховувати інтереси опонента.
В. Я більше схильний до безпосереднього і відкритого обговорення проблеми.
22. А. Я намагаюся знайти позицію, що знаходиться між позицією опонента і моєю.
В. Я наполягаю на своїх інтересах.
23. А. Дуже часто я намагаюся задовольнити всі інтереси, свої і опонента.

- В. Іноді я надаю право вирішувати проблему іншим.
24. А. Я намагаюся піти назустріч опоненту, якщо його умови надто для нього важливі.
В. Я намагаюся схилити опонента до компромісу.
25. А. Я намагаюся продемонструвати опонентові логічність і вигоду прийняття моїх умов.
В. При підготовці до переговорів я намагаюся враховувати інтереси опонента.
26. А. Я пропоную варіант «ні вам, ні нам».
В. Я майже завжди намагаюся задовольнити всі бажання, як свої, так і опонента.
27. А. Іноді я уникаю займати позицію, що веде до конфронтації.
В. Я дозволяю опонентові дотримуватися своїх поглядів, якщо йому від цього краще.
28. А. Зазвичай я твердо стою на своєму.
В. При виборі правильного рішення я постійно шукаю допомоги з боку інших.
29. А. Я пропоную варіант «ні вам, ні нам».
В. Я відчуваю, що відмінності в позиціях не завжди варті того, щоб про це турбуватися.
30. А. Я намагаюся шанувати почуття інших.
В. Я завжди намагаюся знайти рішення проблеми спільно з опонентом.

2.2. Результати дослідження

У результаті дослідження з використанням методу «Стили конфліктної поведінки» К. Томаса було визначено окремо типові стилі конфліктної поведінки кожного з подружжя та оцінено найважчі рівні сімейної конфліктної поведінки на різних етапах подружнього життя.

Виходячи з цієї методики, можна зробити висновок, що у чоловіків більш виражений конфліктний стиль поведінки, тобто конкуренція (рис. 2). Отже, 71% чоловіків з нашої вибірки мають конфліктний стиль поведінки (конкуренція), 29% – жінки.

Тобто чоловіча поведінка більш агресивна: з домінантною мотивацією, захисна поведінка або самоствердження. У жінок ця модель поведінки менш виражена.

Адаптація чоловіків менш виражена, ніж у жінок.

Це може бути пов'язано з тим, що жінки більше зосереджуються на підтримці соціальних стосунків, ніж чоловіки. Чоловіки більш схильні до співпраці та компромісів, ніж жінки. Рівність між чоловіками та жінками.

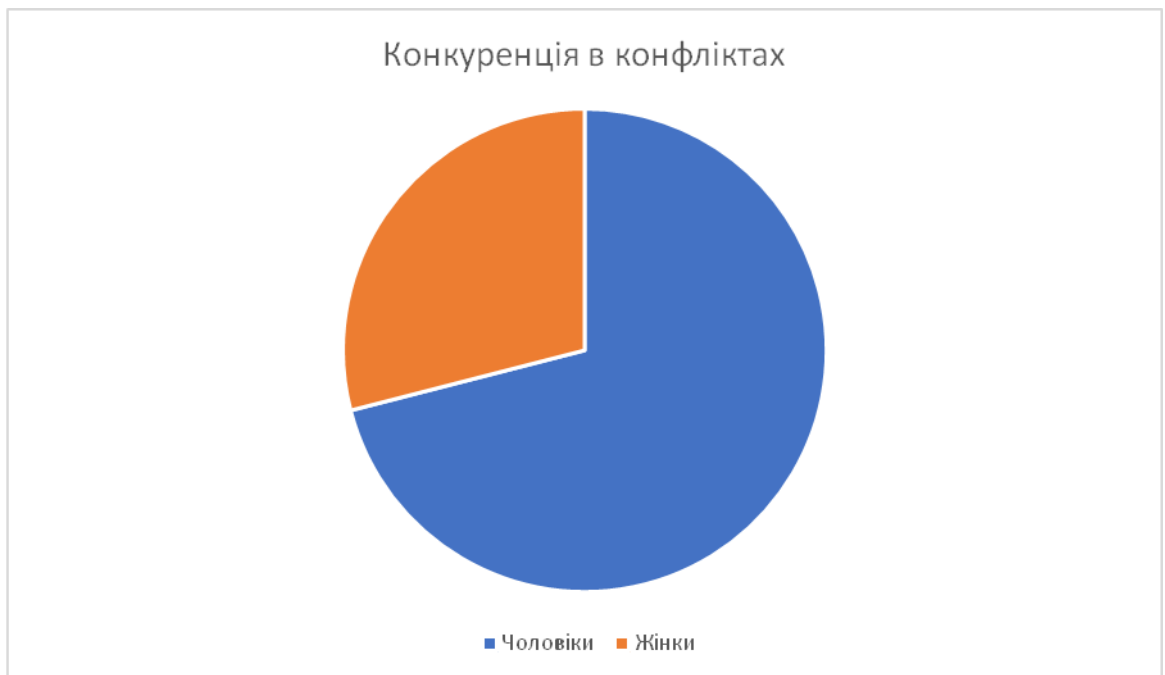

Рис. 2. Конфліктний стиль конкуренція у чоловіків та жінок

Щоб об'єктивно оцінити серйозність конфліктних стилів поведінки, ми проаналізували результати та виявили, що на стадії «молода пара» чітким стилем була співпраця, темою конфлікту було вирішення проблем, а не спілкування, і, таким чином, були принесені жертви для досягнення спільної мети та збереження власних цінностей. Найменш очевидною є конкуренція.

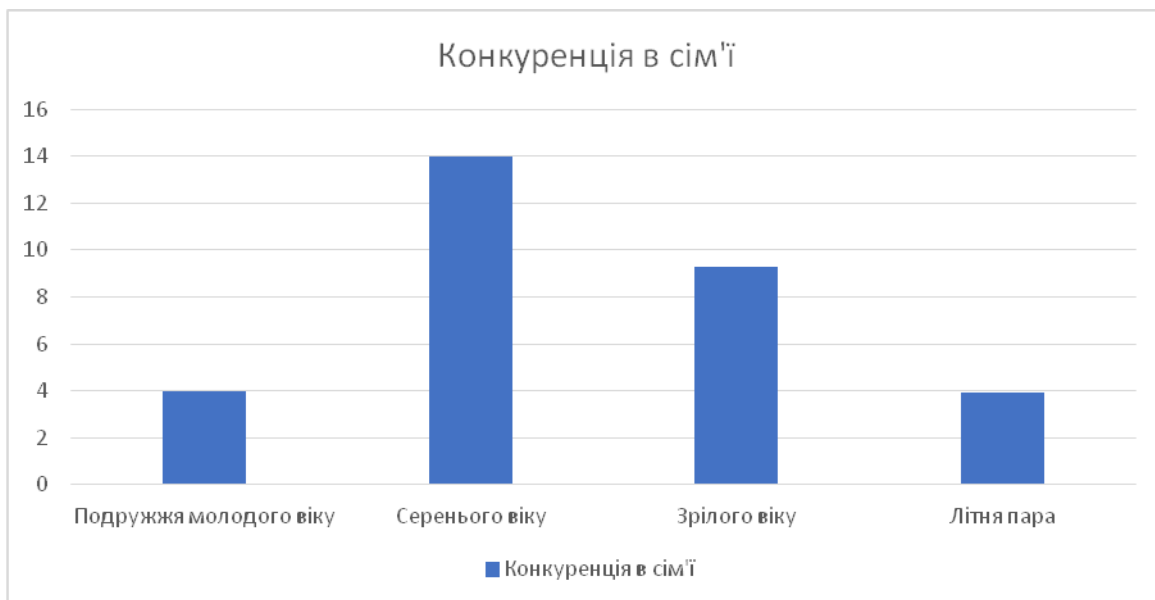

Рис. 3 Конкуренція в сім'ї серед різних вікових груп

Стадія «зрілого подружжя» характеризується тим, що більшість сімей цієї вікової групи використовують унікальний підхід у конфліктних ситуаціях, а найменша кількість сімей здатні конкурувати.

Компроміс однаковий на всіх етапах, за винятком «старшої пари», де він стає мінімальним. Уникнення досягає максимуму на стадії «зрілого партнера».

Загалом стилі конфліктної поведінки серед опитуваних виглядають наступним чином.

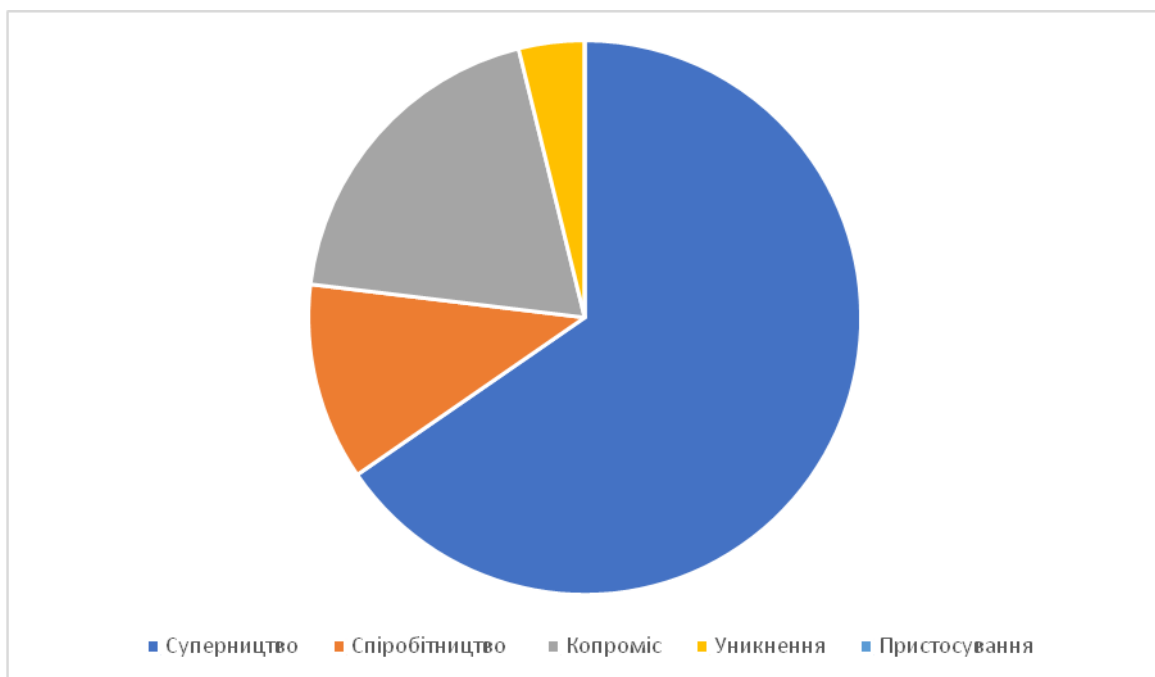

Рис. 4 Стилі конфліктної поведінки

Між адаптацією та проблемами, пов'язаними з вихованням дітей, існує позитивний зв'язок, оскільки подружжя зосереджується на підтримці соціальних стосунків, тобто на підтримці стосунків зі своїми дітьми. Існувала також негативна кореляція між співпрацею та автономністю, тобто в контексті сімейного конфлікту вона була пов'язана із самоствердженням, незалежністю, а подружжя в меншій мірі використовували такі види поведінки, як співпраця.

Дослідивши рівень конфліктності батьків, ми дізналися, що 11% респондентів в експериментальній групі продемонстрували дуже високий рівень конфліктності. Високий рівень конфліктності показали 11% батьків обох груп дослідження. З рівнем вище середнього спостерігається показник 22% в обох групах. Середній рівень також показали 22% батьків. Трохи нижче від середнього – 11% батьків в експериментальній групі.

На рівні нижче середнього у контрольній групі показник 33%, а в експериментальній 22%. Низький рівень показали лише 10% батьків контрольної групи.

Таким чином, більша частина батьків має середній рівень конфліктності і нижчий за середній, який переважає в сім'ях з авторитарним і ліберальним стилем сімейного виховання. Також визначивши тип виховання, ми встановили, що для учнів характерні суперництво та пристосування у конфліктній ситуації.

Це вказує на те, що сім'ї потребують проведення профілактичних заходів щодо дитячо-батьківських конфліктів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, сім'я є пріоритетною цінністю будь-якої сучасної держави. Становище сім'ї, тенденції, які характеризують її стан, є досить значними соціальними індикаторами, що розкривають не лише процеси зміни поколінь, але і загальний стан справ у країні, а головне – реальні перспективи конкретного суспільства. Внутрішні стосунки, що існують в межах родини, на сьогодні є визначальними для соціального самопочуття кожного індивіда, для виховання і ставлення майбутніх поколінь, прищеплення їм особистісних якостей, які допоможуть у майбутньому успішній самореалізації та інтеграції в соціум.

В розділі 1 розглянуто «Теоретичне дослідження рольових комунікацій батьків та дітей з конфліктних сімей», психологічні детермінанти сімейних конфліктів. Це означає, що існують певні фактори, які сприяють виникненню конфліктів у сімейному середовищі. Дослідження цих факторів можуть допомогти виявити причини конфліктів і знайти способи їх вирішення.

Також у цьому розділі розглядаються особливості рольових комунікацій батьків та дітей в конфліктній сім'ї. Це означає, що у сімей з конфліктами спостерігаються специфічні взаємодії між батьками та дітьми. Вивчення цих особливостей може допомогти зрозуміти, як рольові комунікації впливають на конфлікти і як їх можна поліпшити.

У розділі 2 «Аналіз психологічних особливостей рольових комунікацій батьків та дітей у кризових та конфліктних представлені методики дослідження конфліктів у сім'ї, що може бути використана для оцінки рівня конфліктності в сімейному середовищі. Результати дослідження допомагають зясувати, які саме аспекти рольових комунікацій впливають на конфлікти.

Отже, на підставі проведених теоретичних досліджень та аналізу психологічних особливостей рольових комунікацій батьків та дітей з конфліктних сімей можна зробити висновок, що рольові комунікації в сімейному середовищі мають значний вплив на виникнення і розвиток сімейних конфліктів. Дослідження цих комунікацій можуть допомогти виявити фактори,

що сприяють конфліктам, а також визначити шляхи поліпшення взаємодій між батьками та дітьми у конфліктних сім'ях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хабіб К., Соліман Т. Вплив мультфільмів на зміну психологічної реакції та поведінки дітей. Відкритий журнал соціальних наук. 3 (2015). С. 248-264. – URL : <http://dx.doi.org/10.4236/jss.2015.39033>.
2. Партнерські сім'ї : Будова найменшої демократії в центрі суспільства. Серія періодичних статей, № 6, Організація Об'єднаних Націй. 1993. 36 с.
3. Сендлер І. Н.; Тейн Й.-У.; Вест С. Г. Стрес та психологічні симптоми дітей після розлучення: перехресне та поздовжнє дослідження. / Дитячий розвиток. Том 65, № 6, 1994. С. 1744–1763. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1131291>.
4. Годлевська К. В. Використання мультимедіа технологій для розвитку обдарованих дітей молодшого шкільного віку. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. 2012 (31). С. 87 – 90.
5. Гришина Н. В. Психологія конфлікту. 2-е вид. Пітер, 2008. 544 с.
Джелалі В. О. Психологія вирішення конфліктів. Харків-Київ, 2006. 320 с.
6. Дмитрієв А., Кудрявцев В., Кудрявцев С. Введення в загальну теорію конфліктів. Москва, 1993. 62 с.
7. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління : Навчальний посібник. Київ, 2005. 456 с.
8. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л. В., Гриненко А. М. Конфліктологія : навч. посібник. КНЕУ. Київ, 2005. 315 с.
9. Задачин В. М., Конюшенко І. Г. Моделювання систем : конспект лекцій. Харків, 2010. 268 с.
10. Зубавіна І. Метаморфози статусу «реального» в кінематографі доби цифрових технологій. Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки (Мистецькі обрії) : зб. наук. пр. / Ін-т пробл. сучас. мистец. НАМ України. Київ, 2008. № 10. С. 205 – 219.

11. Коваленко В. В. Про використання мультиплікаційних фільмів у роботі з молодшими школярами / II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Наукова молодь – 2014». URL : http://conf.iitlt.gov.ua/Images/Files/-tezu%20Kovalenko_111_1418766985_file.doc.
12. Коваленко В. В. Сучасна мультиплікаційна продукція, як засіб б1 формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан досягнення перспективи розвитку», 2015. URL : <http://conference.ikto.net/-public/accepted/>
13. Конфліктологія : навч. посібник / за ред. Л. М. Герасіної. Право. Харків, 2002. 256 с.
14. Конфліктологія : підручник / за ред. Г. В. Гребенькова. Магнолія. Львів, 2011. 229 с.
15. Парфанович А. Я. Порухення міжособистісної комунікації у стосунках молодої пари як передумова проявів сімейного насильства. Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарнопедагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія : Педагогіка. 2018. Вип. 9. С. 98-105.
16. Потапчук Є. М. Вплив ревнощів на мовленнєву поведінку подружжя. Психолінгвістика : зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2016. Вип. 19 (1). С. 147-152.
17. Потапчук Є. М. Мовленнєва поведінка подружжя в ситуаціях адюльтеру як психологічна проблема. Психолінгвістика : зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О. М., 2014. Вип. 15. С. 126-137.